

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité
Sendt digitalt

Deres referanse: 2023/2481
Vår referanse: 2023/196
Dato: 18.03.2024
Publikasjonsnr.: NIM-H-2024-017

Innspill til rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen

1. Innledning

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) inngir med dette vårt høringsvar til rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen. Kommisjonen som fikk i oppdrag å granske fornorskingspolitikk og urett overfor samer, kvener, norskfinner og skogfinner avga sin rapport til Stortinget 1. juni 2023.

Mandatet til kommisjonen var tredelt. Kommisjonen skulle 1) gjøres en historisk kartlegging som beskriver norske myndigheters politikk og virksomhet overfor samer og kvener/norskfinner 2) undersøke virkningene av fornorskingspolitikken og 3) foreslå tiltak som bidrar til videre forsoning.

Kommisjonen har innhentet 760 personlige historier som til sammen har utgjort et viktig materiale for kommisjonens forståelse av fornorskingspolitikken.

Fornorskingspolitikken har hatt dyptgående negative konsekvenser for disse gruppene språk, kultur, helse og tradisjonelle næringer. Menneskerettighetsutfordringene som disse gruppene opplever i dag, må forstås i denne historiske og politiske konteksten. Rapporten er derfor et viktig grunnlag for å forstå dagens menneskerettighetsutfordringer. Samfunnet har med dette også en mulighet til å iverksette effektive og helhetlige tiltak for å bygge tillit og forsoning som kan bidra til at menneskerettighetsvernet til samene, kvenene, norskfinnene og skogfinnene styrkes. Tiltakene er inndelt i fem pilarer: 1) kunnskap og formidling, 2) språk, 3) kultur, 4) forebygging av konflikter og 5) implementering av regelverk.

Kommisjonen har ikke hatt et uttalt menneskerettslig mandat og har ikke eksplisitt tydeliggjort hvordan de foreslåtte tiltakene kan bidra til å oppfylle menneskerettslige forpliktelser. Men flere temaer tatt opp i rapporten har en klar menneskerettslig relevans. NIM har ikke hatt anledning til å gå inn på alle menneskerettslige problemstillingene.

FNs permanente forum for urfolksspørsmål har fremholdt at forsoningsprosesser må gjennomføres ut fra et: "perspective of indigenous peoples, taking into account their

cultural specificities, their spiritual connection to their lands (...) and their right to participate fully and effectively in decision-making”.¹ Sametingets perspektiver og behandling av kommisjonens rapport vil derfor ha avgjørende betydning i det videre forsoningsarbeidet.

Våre innspill følger delvis pilarstrukturen i rapporten og vi berører temaene

- tap av språk
- kunnskap og holdninger
- forebygging av konflikter
- inngrep i samiske bruksområder
- implementering av regelverk og betydningen av konsultasjoner.

Dessuten inkluderer vi et eget punkt om

- vold og overgrep.

Temaet *kultur*, som er tredje pilar kommisjonsrapporten, vil være et gjennomgående tema i NIMs høringssvar. NIM vil her trekke frem at kommisjonens anbefalinger om å styrke kulturinstitusjoner for samene, kvener og skogfinnene er tiltak som NIM støtter.

NIM fremmer følgende anbefalinger:

Språk:

- NIM støtter kommisjonens tiltak om å gjennomføre en nasjonal satsing på gjennomgående språkopplæring for kvensk og samiske språk fra barnehage til voksenopplæring.
- NIM anbefaler at det gjennomføres tiltak som sikrer at flere får rett og mulighet til å bruke og lære samiske språk utenfor dagens forvaltningsområde.
- NIM støtter derfor Hjertespråkutvalgets tidligere forslag om å redusere minstekravet til tre elever for rett på samisk undervisning.²
- NIM mener at det er viktig å arbeide for å framskaffe bedre statistisk materiale om samiske og kvenske språkbrukere, og vurdere institusjonelle, juridiske og tekniske sikkerhetstiltak for å sikre personvernet og konfidensialiteten i tilknytning til statiske data om samer og andre minoriteter.³

---

¹ UN EMRIP, A/HRC/EMRIP/2019/3/Rev.1, para. 11

² NOU 2016: 18.

³ Temarapport, *En menneskerettighetsbasert tilnærming til samisk statistikk*. https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2020/08/StatistikkUrfolk_NO_web_042021.pdf se særlig side 19-20.

- Det bør igangsettes et nasjonalt kompetanseløft om samer og nasjonale minoriteter for alle lærere og lærerutdanninger.
- Det er behov for mer forskning og statistikk om samer og nasjonale minoriteter som også anbefalt i NIMs rapport om dette.

Manglende kunnskap og negative holdninger:

- Det bør igangsettes et nasjonalt kompetanseløft om samer og nasjonale minoriteter for alle lærere og lærerutdanninger.
- Det er behov for mer forskning og statistikk om samer og nasjonale minoriteter som også anbefalt i NIMs rapport om dette.⁴
- NIM støtter også utarbeidelsen av en nasjonal handlingsplan mot hets og diskriminering av samer og at det særlig vurderes å utarbeide en lavterskelløsning for å melde fra om hatprat/hets. Alle politidistrikter bør samle inn og publisere statistikk om hatefulle ytringer og hatkriminalitet mot samer og nasjonale minoriteter. NIM anbefaler at kommunene utarbeider lokale handlingsplaner mot hatprat/hets.⁵

Forebygging av konflikter og inngrep i samiske bruksområder

- NIM mener at statlige myndigheter bør identifisere og bøte på kunnskapshull knyttet til hvilke kumulative effekter både inngrep og klimaendringer har for det samiske folket.⁶ NIM har også anbefalt at myndighetene bør vedta en nasjonal plan for utvikling av vindkraft på land.⁷
- NIM støtter kommisjonens forslag om en samlet gjennomgang av reindriftens arealsituasjon. Med henvisning til samiske områder sør for Finnmark, har NIM påpekt at manglende rettighetskartlegging og anerkjennelsesprosesser vil kunne svekke samenes rettigheter.⁸

---

⁴ Temarapport, *En menneskerettighetsbasert tilnærming til samisk statistikk i Norge, 2020*.

⁵ NIM har utviklet undervisningspakker om samer og nasjonale minoriteter, som kan brukes i undervisningen på skolene. Opplegget finnes på våre undervisningssider her <https://www.nhri.no/2023/sannhets-og-forsoningskommisjonens-rapport-er-overlevert-stortinget/>. Vi viser videre til NIMs rapport *Norges nasjonale minoriteter* av 2019 hvor vi gjennomgår de relevante internasjonale rettslige rammeverkene og om forskning og litteratur om Norges nasjonale minoriteter.

⁶ Temarapport *Canary in the Coal Mine - Sámi Rights and Climate Change in Norway*, s. 10.

⁷ Temarapport, *Canary in the Coal Mine – Sámi Rights and Climate Change in Norway*, anbefaling nr. 3. Den foreslåtte nasjonale rammen for vindkraftutvikling fra Norges vassdrags- og energidirektorat i 2019 kan tjene som et grunnlag for dette initiativet (NR 12-2019, Forslag til nasjonal ramme for vindkraft).

⁸ NIMs årsmelding 2017, dokument 6 (2017-2018).

- Erfaringer fra arealinngrepssaker viser manglende ivaretagelse av tradisjonell urfolkskunnskap i blant annet konsekvensutredninger, tross lovpålagte krav om å inkludere denne kunnskapen.⁹
- NIM mener at det er viktig å vurdere om en bør tillate utbygging i reinbeiteområder før gyldigheten av en tillatelse er rettslig avklart.
- NIM har anbefalt at sjøsamenes rett til deltakelse i bruk, styring og forvaltning av sitt materielle kulturgrunnlag må sikres bedre i lovverket, og at lovgivningen må sikre at planlagte inngrep i sjøsamiske rettigheter bli tilstrekkelig utredet.¹⁰

Implementering av regelverk og betydning av konsultasjoner

- NIM mener det er avgjørende at konsultasjonsbestemmelsene i sameloven praktiseres i henhold til lovens bokstav og de internasjonale reglene konsultasjonsretten er basert på. Konsultasjonsbestemmelsene i sameloven må følges opp av kommunene og disse må settes i stand til å ivareta kravene til konsultasjoner som følger av sameloven, SP artikkel 27 og ILO-konvensjon 169, som også er reflektert i UNDRIP.
- NIM mener at Stortinget bør etablere retningslinjer for gjennomføring av Stortingets egen konsultasjonsplikt.¹¹ Dette kan aktualiseres der Stortinget gjør endringer i forslag som regjeringen, etter å ha gjennomført konsultasjoner, har fremmet for Stortinget.
- NIM støtter kommisjonens forslag om at det bør igangsettes en gjennomgang av forvaltningen når det gjelder manglende etterlevelse av regelverk på urfolks- og minoritetsfeltet.
- NIM har også anbefalt at det foretas en evaluering av myndighetenes håndtering av Fosen-saken.

---

⁹ Se bl.a. Fjellheim 2023, Wind Energy on Trial in Saepmie: Epistemic Controversies and Strategic Ignorance in Norway's Green Energy Transition. *Arctic Review on Law and Politics*, vol 14, 2023.

¹⁰ Temarapport 2016 *Sjøsamenes rett til sjøfiske*.

¹¹ NIMs årsmelding 2020, s. 34.

- NIM støtter en formalisering av medbestemmelse for nasjonale minoriteter, for eksempel ved at regjeringen vedtar et permanent rådgivende organ i saker om nasjonale minoriteter.¹²

Vold og overgrep

- NIM støtter regjeringens tiltak i Prop. 36 S (2023-2024) mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner i samiske samfunn, herunder å
  - styrke kunnskap og kompetanse på samisk og om samisk språk og kultur blant ansatte i de offentlige tjenestene,
  - bidra til å videreutvikle krisesentertilbudet til den samiske befolkningen,
  - etablere et barnehustilbud for samiske barn i Finnmark,
  - stimulere til utvikling og implementering av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner i kommuner med samisk befolkning og
  - igangsette mer forskning om vold og overgrep i samiske samfunn, herunder i reindriftssamiske samfunn.¹³
- NIM støtter tiltakene i Sametingets handlingsplan mot vold (2023-2025), herunder pkt. 7 om å sikre at samiske barn får et likeverdig tilbud på Barnehuset.

2. Tap av språk

En av de mest alvorlige konsekvensene av fornorskningspolitikken har vært tapet av språk, og dermed av kultur og tilhørighet. Kommisjonen slår fast at

«en av de mest gjennomgripende og omfattende konsekvensene av fornorskingen er det dramatiske tapet av kvensk, skogsfinsk og samiske språk. Gjennom gransking av personlige historier delt med kommisjonen, samt publisert forskning, slår kommisjonen fast at konsekvenser av språktapet, og dermed fornorskingen, fortsatt er til stede i dag.»¹⁴

Kommisjonen skriver at mange samer og kvener har «gradvis eller fullstendig sluttet å snakke sine opprinnelige språk» på grunn av fornorskningspolitikken.¹⁵ Når det gjelder skogfinner har språktapet vært komplett, ettersom det ikke lenger finnes finskspråklige skogfinner.¹⁶ Kommisjonen påpeker at nordsamisk har blitt et truet språk, og at

---

¹² Rapporten s. 656.

¹³ Prop. 36 S (2023-2024) s. 126.

¹⁴ Rapport s. 424.

¹⁵ Rapport s. 23.

¹⁶ Rapport s. 23.

lulesamisk, sørsamisk og kvensk er alvorlig truede språk.¹⁷ Kommisjonen omtaler også situasjonen for ume-, pite- og skoltesamisk.

Menneskerettighetene gir språklige minoriteter vern mot å bli fratatt muligheten til å bruke og utvikle sitt eget språk. Etter Grunnloven § 108 er myndighetene pålagt til å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, og etter sameloven § 1-5, er norsk og de samiske språkene likeverdige.¹⁸ Hva denne rettigheten til språk og språkutvikling betyr i praksis, er ikke nærmere definert i forarbeidene til Grunnloven. Heller ikke Kommisjonen skriver utfyllende om innholdet i retten til å sikre og utvikle sitt språk etter Grunnloven § 108. I forvaltningsområdet for samiske språk er de samiske språkene likestilte med norsk, og kommunene har et særskilt ansvar for å tilby informasjonen og tjenester til den samiske befolkningen. Formålet med språkreglene i sameloven er å bevare og utvikle samiske språk ved særlig å styrke bruken i offentlig sammenheng. Samelovens språkregler er minimumsregler.¹⁹

Også internasjonale konvensjoner forplikter staten til å til å sikre urfolks og nasjonale minoriteters språk. Det følger av SP artikkel 27 at ingen skal nektes retten til å anvende sitt språk. FNs menneskerettighetskomité har understreket at selv om denne rettigheten er utformet «negativt» (ingen skal nektes retten til...), så pålegger den statlige myndigheter positive forpliktelser til å sikre og beskytte minoritetsspråk.²⁰

Språkrettighetene er samtidig vernet i FNs barnekonvensjon (BK), ILO-konvensjon 169 om urfolks rettigheter, FNs konvensjon om økonomiske sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK). Videre inneholder FNs rasediskrimineringskonvensjon (RDK), Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK), Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter (rammekonvensjonen) og Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten) flere forpliktelser av betydning for bevaring og utvikling av urfolks- og minoritetsspråk.

BK artikkel 28 og 29 gir barn rett til utdanning og BK artikkel 30 gir et særskilt vern for urfolks- og minoritetsbarns rett til å utøve sin kultur og å bruke sitt språk. FNs barnekomité har i sine anbefalinger til Norge, om gjennomføringen av barnekonvensjonen, anbefalt Norge å treffe tiltak for sikre urfolksbarns rettigheter på lik linje med andre barn.²¹ Barnekomiteen har i en egen generell kommentar²² om

---

¹⁷ Rapport s. 23.

¹⁸ Sameloven § 1-5.

¹⁹ Regjeringen, *Samiske språk i offentlig forvaltning* artikkel, 2024, <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/samiske-sprak/bruk-av-samisk-sprak-i-offentlig-forvalt/id86942/>.

²⁰ GC 23 para 6.1.

²¹ CRC/C/NOR/CO/5-6 s. 11.

²² Generelle kommentarer fra FN-komiteer og øvrige konvensjonsorganer, men unntak av dommer fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol, har ikke bindende rettslig virkning, men både EMD og norsk Høyesterett har lagt vekt på

urfolksbarn spesifisert at utdanning på ens eget språk er en grunnleggende forutsetning for at urfolksbarn skal kunne utøve sin rett til å bruke språket sitt:

«Article 30 of the Convention establishes the right of the indigenous child to use his or her own language. In order to implement this right, education in the child's own language is essential.»²³

Også ILO-konvensjon 169 om urfolks rettigheter sier at urfolksbarn har krav på å få opplæring i å lese og skrive på sitt eget språk, i tillegg til å få muligheten til å lære landets offisielle språk. Videre at lærere for urfolksbarn i så stor grad som mulig må rekrutteres fra urfolksgrupper og gis tilstrekkelig støtte og opplæring.²⁴

ØSK artikkel 13 stadfester retten til utdanning. ØSK-komiteén har lagt til grunn i generelle kommentarer at utdanning skal være tilpasset urfolks og andre etniske, språklige og religiøse minoriteters spesifikke kulturelle bakgrunn og tilbys i og på deres eget språk.²⁵ Komiteen sier at:

“States parties should adopt measures and spare no effort to ensure that educational programmes for minorities and indigenous groups are conducted on or in their own language, taking into consideration the wishes expressed by communities and in the international human rights standards in this area.”²⁶

De relevante menneskerettsbestemmelsene på dette området forutsetter med andre ord at urfolk og minoriteter får adgang til å bruke og utvikle sitt språk. I lys av dette mener NIM at det er viktig at retten til opplæring i minoritetsspråk fremmes. Gjennomføringen av samiske barns individuelle rett til opplæring i og på samisk må styrkes. I dag begrenses denne retten ut fra geografi og antall elever som ønsker et samiskspråklig tilbud.

Sannhets- og forsoningskommisjonen viser til at store deler av fornorskningen handlet om å nedvurdere og stigmatisere de samiske språkene og kvensk, og at skolen var en viktig arena for å svekke og dermed redusere bruken av disse språkene.²⁷

---

generelle kommentarer fra flere av FNs menneskerettighetskomiteer. Se bl.a. om MR-komiteen i Rt-2008-1764, avsn. 81, om barnekomiteen i Rt-2009-1261, avsn. 40-44, HR-2015- 2524-P, avsn. 150 flg., HR-2018-2096-A, avsn. 14 og HR-2019-2301-A, avsn. 78, om FNs komité for funksjonshemmede (heretter CRPD-komiteen), HR-2016-2591-A, avsn. 58-63.

²³ BK, General Comment No. 11 (2009), Indigenous children and their rights under the Convention, avsn. 62.

²⁴ ILO-konvensjon 169, artikkel 28.

²⁵ ØSK, General Comment no. 13, The Right to Education (Art. 13), 1999, avsn. 50 og General Comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1 (a), 2009, avns. 27.

²⁶ General Comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1 (a), 2009, avns. 27.

²⁷ Rapport s. 386.

Utdanningssystemet er grunnleggende og avgjørende for å revitalisere og utvikle kvensk og de samiske språkene.²⁸ NIM mener det er naturlig å vurdere om dagens opplæringslov og andre lover ivaretar samiske og kvenske språkrettigheter tilstrekkelig eller om det er behov for lovendringer. NIM viser her til konsultasjonene mellom regjeringen og Sametinget om opplæringsloven der Sametinget ikke ga tilslutning til ny opplæringslov. Det er over tid fremmet en rekke anbefalinger til Norge fra ulike overvåkningsorganer:²⁹

- Europarådets ministerkomité, som overvåker minoritetsspråkpakten, anbefalte i 2022 norske myndigheter å særlig prioritere å iverksette bærekraftige tiltak for å revitalisere og utvikle kvensk, lulesamisk, sørsamisk, romani og romanes. Det ble videre anbefalt å følge opp kravet om å undervise i og på samiske språk på alle utdanningsnivåer, fra barnehage til høyere utdanning, og møte kravene til foreldre til barnehagebarn og ta grep for å styrke rekrutteringen til kvensk og samisk lærerutdanning.³⁰
- FNs rasediskrimineringskomite (CERD) anbefalte i 2018 tiltak for å sikre nasjonale minoriteters rett gjennomføre utdannings- og kulturaktiviteter på sine egne språk.³¹

Spørsmålet om ivaretagelse av språkrettigheter har en rettslig og en praktisk side. For det første må reguleringen av denne retten reflektere relevante menneskerettslige krav. For det andre må forutsetningene for å ivareta slike krav, være til stede i praksis i kommunene og skolene.

Når det gjelder språkrettighetene, mener NIM at det bør gjennomføres tiltak som sikrer at flere får rett og mulighet til å bruke og lære samiske språk utenfor dagens forvaltningsområde. NOU «Hjertespråket» foreslo for eksempel i å endre dagens minstekrav som utløser en rett til opplæring på samisk utenfor samiske distrikt.³² I konsultasjonene til dagens opplæringslov, oppnådde ikke Sametinget og regjeringen enighet om slike minstekrav. Grensen for å utløse rett til opplæring på samisk utenfor samiske distrikt ligger dermed på ti elever, jf. opplæringslova § 6-2. Denne grensen gjør det i praksis vanskelig å tilby opplæring i språkene til samiske barn utenfor samiske distrikt eller utenfor forvaltningsområdet for samiske språk. NIM støtter derfor, som tidligere, språkutvalgets forslag om å redusere minstekravet til tre elever. Etter NIMs syn

---

²⁸ Rapport s. 416.

²⁹ Uttalelser fra FN-komiteer og øvrige konvensjonsorganer, men unntak av dommer fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol, har ikke bindende rettslig virkning, men både EMD og norsk Høyesterett har lagt vekt på slike uttalelser fra flere overvåkningsorganer, jf. fotnote 21.

³⁰ CM/RecChL(2022)3.

³¹ CERD/C/NOR/CO/23-24, s. 26.

³² NOU 2016:18, Hjertespråket — Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk, s. 122.

vil et slikt tiltak bidra til å styrke gjennomføringen av samiske barns språklige rettigheter utenfor forvaltningsområdet.

Under enhver omstendighet er det viktig å understreke at samelovens språkregler er minimumsregler og at myndighetene, herunder kommunene, står fritt til å gå lenger enn det loven krever. På generelt grunnlag vil en slik tilnærming bidra til å styrke det menneskerettslige vernet for samiske språk.

Når det gjelder den praktiske gjennomføringen av eksisterende rettslige krav, skriver kommisjonen at flere kommuner «erkjenner at de ikke greier å oppfylle lovpålagte krav til undervisningen og peker på at hovedutfordringen er at de ikke har nok personell med samisk og kvensk kompetanse».³³ Kommisjonen sier videre at «[e]n del foreldre opplever at undervisningen ikke blir igangsatt eller at undervisningen er mangelfull på grunn av mangel på læremidler eller dårlig organisering».³⁴

Både den faktiske og rettslige situasjonen tilsier at myndighetene må ta aktive grep for å sikre språkrettighetene. Skadevirkningene av fornorskningen er store, og det kreves aktiv satsing og ressurser til fremtidig språksatsning. En slik satsing vil virke positivt for forsoningsarbeidet og samtidig bidra til å realisere menneskerettighetene. I et gjennomdigitalisert samfunn bør det også være gode forutsetninger for å ta i bruk læringsteknologi og digital undervisning, som kan minke presset på kommunene. Men dette forutsetter en planmessig og strukturert tilnærming, økonomiske prioriteringer og tilstrekkelige rammevilkår som muliggjør at kommunene kan ivareta sine menneskerettslige forpliktelser på dette området.

NIM støtter derfor kommisjonens tiltak om å gjennomføre en nasjonal satsing på gjennomgående språkopplæring for kvensk og samiske språk fra barnehage til voksenopplæring. Dessuten vil NIM vise til vår høringsuttalelse til «Hjertespråket» fra 2017, der vi blant annet viste til mangelen på statistikk for samiske språkbrukere som flere internasjonale overvåkningsorganer har kritisert Norge for.³⁵

3. Kunnskap og holdninger

Kommisjonen fastslår at mangel på kunnskap hos majoritetsbefolkningen har negative følger for dagens skogfinske, kvensk/norskfinske og samiske befolkning,³⁶ og at «det eksisterer en betydelig mangel på kunnskap om urfolket og de to nasjonale

---

³³ Rapporten s. 22.

³⁴ Rapporten s. 22.

³⁵ Høringsuttalelse om NOU 2016: 18 Hjertespråket: Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk, NIM, brev av 15.03.2017, <https://www.nhri.no/2017/uttalelse-om-nou-201618-hjertespraket-15-mars/>.

³⁶ Rapporten s. 612.

minoritetene, og en del negative holdninger og tro på stereotyper om gruppene.»³⁷ Særlig gjelder det skogfinner og kvener.

Forskning viser at det er klare sammenhenger mellom manglende kunnskap og fordommer på den ene siden og diskriminering på den andre.³⁸ Sammenhengen mellom disse faktorene er imidlertid kompleks. Negative holdninger er vanligvis en av flere årsaker til diskriminering og hatefulle ytringer. Det følger av artikkel 7 i FNs rasediskrimineringskonvensjon (CERD) at statene er forpliktet til å iverksette effektive tiltak for å bekjempe holdninger som fører til diskriminering og hatefulle ytringer, og til å fremme forståelse og toleranse blant etniske grupper, særlig gjennom utdanning, kultur og holdningskampanjer.³⁹

Omtalen av manglende kunnskap og negative holdninger i rapporten (kapittel 24) bygger på NIMs undersøkelse og rapport om holdninger til samer og nasjonale minoriteter fra 2022.⁴⁰ Undersøkelsen avdekket blant annet at:

- Mange i befolkningen har lite kunnskap om og kontakt med samer og nasjonale minoriteter.
- Det finnes negative holdninger til disse gruppene og mange har observert hets eller hatprat mot gruppene.
- Hatprat/hets mot samer er vanligst i midt- og Nord-Norge.

Synliggjøring og kunnskap er et viktig ledd i å bekjempe negative holdninger og hatprat. Kommisjonens forslag om en bred satsing på formidling og tiltak for å styrke kunnskapen om disse gruppenes historie, språk og kultur vil være viktig for å bekjempe og forebygge negative holdninger. Et av kommisjonens forslag på dette området er at kunnskapsformidling om fornorskningspolitikken og dens konsekvenser styrkes i skolene på alle nivåer.⁴¹ Kommisjonen påpeker også at den generelle befolkningen har behov for mer kunnskap om disse gruppene og om følgene av fornorskningen, og anbefaler at «kunnskapsformidling om fornorskningspolitikken og dens konsekvenser også ved høyskoler og universitetene».⁴² Kommisjonen skriver at «[k]unnskap er en forutsetning

---

³⁷ Ibid.

³⁸ Se f.eks. Thomas F. Pettigrew og Linda R. Tropp, *When groups meet: The dynamics of intergroup contact* (Hove: Psychology Press, 2013); Graham Thornicroft m.fl., «Stigma: ignorance, prejudice or discrimination?» *The British Journal of Psychiatry* 190, nr. 3 (2007).

³⁹ FNs rasediskrimineringskomite har formulert dette som en positiv forpliktelse for statene til å motvirke de grunnleggende årsakene til diskriminering og hatefulle ytringer gjennom hensiktsmessige virkemidler. Komiteen gir også flere eksempler på tiltak som stater bør vedta og støtte, som for eksempel kampanjer, opplæringsprogrammer og utdanningsmaterieil.

⁴⁰ Rapport s. 612. NIMs rapport finnes her: <https://www.nhri.no/rapport/holdninger-til-samer-og-nasjonale-minoriteter-i-norge/>. Sannhets- og forsoningskommisjonen har gitt innspill til utforming av spørsmålene og gjennomføringen av undersøkelsen.

⁴¹ Rapport s. 652.

⁴² Rapport s. 652.

for erkjennelsen av at fornorskingspolitikk og urett har funnet sted, og konsekvenser og betydning dette har hatt helt inn i vår egen tid». ⁴³ Kommisjonen skriver også at «[ø]kt kunnskap om samer, kvener/norskfinner og skogfinner generelt kan redusere den diskrimineringen og hetsen disse gruppene opplever». ⁴⁴

ØSK-komiteén har i sine generelle kommentarer om retten til å delta i det kulturelle liv fremhevet viktigheten av at historien og de kulturelle særegenhetene til urfolk og nasjonale minoriteter bør inkluderes i læreplanene for alle, ikke bare i de planene som gjelder for minoritetene og urfolk. ⁴⁵

Kommisjonen påpeker flere steder behovet for mer forskning og statistikk om samer og nasjonale minoriteter, noe som vil gi et bedre empirisk grunnlag for å overvåke gjennomføringen av statens menneskerettighetsforpliktelser. Også flere traktatorganer har anbefalt at stater bør overvåke fremgang og gjennomføring av menneskerettighetene gjennom innsamling og systematisering av statistiske data. Slike anbefalinger har også vært rettet mot Norge, både når det gjelder minoriteter og urfolk. NIM har skrevet en rapport om menneskerettighetsbasert tilnærming til samisk statistikk i Norge hvor vi fremmer en rekke anbefalinger om dette. De knytter seg blant annet til:

- styrket innsats for å øke bevisstheten om behovet for statistiske data om samer og menneskerettighetsbasert tilnærming til data,
- vurdere institusjonelle, juridiske og tekniske sikkerhetstiltak for å sikre personvernet og konfidensialiteten i tilknytning til statiske data om samer, samt sikre effektiv deltakelse av Sametinget i datastyringsordninger,
- vurdere hva som kan forbedre kvalitet på og representativitet til samisk statistikk. ⁴⁶

Regjeringen har i sin handlingsplan mot rasisme og diskriminering av 2023 varslet at det vil bli utarbeidet en nasjonal handlingsplan mot hets og diskriminering av samer. ⁴⁷ Dette vil kunne styrke den menneskerettslige beskyttelsen mot diskriminering.

Basert på funn fra undersøkelsen, NIMs tidligere rapporter og anbefalinger fra menneskerettighetsorganer, har NIM tidligere fremmet følgende anbefalinger som vi gjentar her:

---

⁴³ Rapport s. 652.

⁴⁴ Rapport s. 652.

⁴⁵ ØSK General comment nr. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1 (a), 2009, avsn 27.

⁴⁶ Temarapport, *En menneskerettighetsbasert tilnærming til samisk statistikk*. https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2020/08/StatistikkUrfolk_NO_web_042021.pdf se særlig side 19-20.

⁴⁷ Handlingsplan mot rasisme og diskriminering - ny innsats 2024–2027, s. 54.

- Det bør igangsettes et nasjonalt kompetanseløft om samer og nasjonale minoriteter for alle lærere og lærerutdanninger.
- Det er behov for mer forskning og statistikk om samer og nasjonale minoriteter som også anbefalt i NIMs rapport om dette.
- NIM har også anbefalt en nasjonal handlingsplan mot hets og diskriminering av samer og er glade for at dette arbeidet er godt i gang. I arbeidet bør det særlig vurderes å utarbeide en lavterskelløsning for å melde fra om hatprat/hets og det må sikres at alle politidistrikter samler inn og publisere statistikk om hatefulle ytringer og hatkriminalitet mot samer og nasjonale minoriteter. Det bør også utarbeides lokale handlingsplaner mot hatprat/hets.

NIM er ellers tilgjengelig for videre diskusjoner i arbeidet med dette.⁴⁸

4. Forebygging av konflikter og inngrep i samiske bruksområder

Stadig press mot samiske næringer øker konfliktnivået mellom myndighetene og det samiske samfunnet.⁴⁹ Det er derfor viktig at myndighetene planlegger og utarbeider tiltak som bidrar til å redusere konfliktnivået.

Fosen-saken er historisk fordi det var første gang berørte samiske parter vant frem i Høyesterett i en inngrepssak gjennom å vise til menneskerettighetene. Høyesterett konkluderte enstemmig med at utbyggingene på Storheia og Roan var et brudd på SP artikkel 27.⁵⁰

I Fosen-saken hadde forvaltningen foretatt en proporsjonalitetsvurdering mellom samiske interesser og storsamfunnets interesser når det gjelder fornybar energi. Høyesterett påpekte at SP artikkel 27 ikke gir hjemmel for slike interesseavveiiinger.

Praksis fra Høyesterett og FNs menneskerettighetskomité viser at SP artikkel 27 er en terskelbestemmelse, der de kumulative virkningene (sumvirkningene) av flere tidligere gjennomførte eller planlagte inngrep kan medføre at terskelen for krenkelse av SP artikkel 27 blir overskredet.⁵¹ Myndighetene, herunder kommunene, må derfor være

---

⁴⁸ NIM har utviklet undervisningspakker om samer og nasjonale minoriteter, som kan brukes i undervisningen på skolene. Opplegget finnes på våre undervisningssider her <https://www.nhri.no/2023/sannhets-og-forsoningskommisjonens-rapport-er-overlevert-stortinget/>. Vi viser videre til NIMs rapport *Norges nasjonale minoriteter* av 2019 hvor vi gjennomgår de relevante internasjonale rettslige rammeverkene og om forskning og litteratur om Norges nasjonale minoriteter.

⁴⁹ NIM har skrevet rapport om Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder og som kan leses her <https://www.nhri.no/2022/menneskerettslig-vern-mot-inngrep-i-samiske-bruksomrader/>.

⁵⁰ Se HR-2021-1975-S.

⁵¹ HR-2021-1975-S, avsn. 119.

oppmerksomme på at prioritering av ett tiltak kan påvirke mulighetene til å realisere et annet tiltak.

I NIMs nye rapport om urfolk og klimaendringene anbefaler NIM at myndighetene gjennomfører en uavhengig evaluering av egen håndtering av Fosen-saken for å forhindre lignende menneskerettsbrudd i fremtiden.⁵²

Det folkerettslige vernet mot inngrep kan også omfatte andre typer av samisk naturbruk og annen kulturutøvelse. Kommisjonen skriver at «[e]n rekke industrielle tiltak de senere år har lagt beslag på tradisjonelle bruksområder både til lands og på sjøen, for eksempel i form av gruvedrift, vindkraftutbygging, kraftlinjer og fiskeoppdrett».⁵³

Det finnes lite kunnskap om de samlede effektene av inngrep i forhold til hvor raskt arealene i det samiske reindriftsområdet bygges ned, og hvilke innvirkninger dette vil ha for samisk kultur.⁵⁴ Kravet om å vurdere samlede virkninger følger imidlertid av forskrift om konsekvensutredninger § 21 tredje ledd. For at myndighetene og kommunene skal få tilstrekkelig grunnlag for å vurdere utbygginger opp mot SP artikkel 27, er det viktig å sørge for oppdatert kunnskap om hva slike planer og de samlede virkningene av tidligere inngrep faktisk betyr for den samiske kulturutøvelsen som påvirkes. NIM har anbefalt at statlige myndigheter bør identifisere og bøte på kunnskapshull knyttet til hvilke kumulative effekter både inngrep og klimaendringer har for det samiske folket.⁵⁵ NIM støtter kommisjonens forslag om en samlet gjennomgang av reindriftens arealsituasjon. Med henvisning til samiske områder sør for Finnmark, viser NIM i årsmelding fra 2017 til at manglende rettighetskartlegging og anerkjennelsesprosesser vil kunne svekke samenes rettigheter.⁵⁶

Konsekvensutredningene utgjør det mest sentrale kunnskapsgrunnlaget for myndighetenes vurderinger av de planlagte inngrepenes betydning for samiske næringer, rettigheter og kulturutøvelse. Det er derfor svært viktig at disse utredningene inkluderer samisk kunnskap.⁵⁷ Erfaringer fra arealinngrepsaker viser manglende ivaretagelse av tradisjonell urfolkskunnskap i blant annet konsekvensutredninger, tross lovpålagte krav om å inkludere denne kunnskapen.⁵⁸ Det fremgår for eksempel av naturmangfoldloven § 8 at myndighetene skal legge vekt på kunnskap som er «basert på

---

⁵² Se NIMs Temarapport *Canary in the Coal Mine - Sámi Rights and Climate Change in Norway*, s. 9.

⁵³ Rapport s. 656.

⁵⁴ Se Rapport s. 537.

⁵⁵ Rapport *Canary in the Coal Mine - Sámi Rights and Climate Change in Norway*, s. 10.

⁵⁶ NIMs årsmelding 2017, dokument 6 (2017-2018).

⁵⁷ Rapport s. 539.

⁵⁸ Se bl.a. Fjellheim 2023, *Wind Energy on Trial in Saepmie: Epistemic Controversies and Strategic Ignorance in Norway's Green Energy Transition*. *Arctic Review on Law and Politics*, vol 14, 2023.

generasjoners erfaringen gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet».

Videre i inngrepssaker er konsultasjoner sentrale, ikke bare når det gjelder vedtakenes kvalitet og legitimitet, men også som ledd i lovlighetsvurderingene etter SP artikkel 27.

I årsmelding av 2021 anbefalte NIM å

- tydeliggjøre, gjennom lovgivning eller andre reguleringer, de relevante vurderingstemaene etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 for å bidra til gode menneskerettslige vurderinger i forvaltningen.
- vurdere om man bør tillate utbygging i reinbeiteområder før gyldigheten av en tillatelse er rettslig avklart.

NIM har også anbefalt at myndighetene bør vedta en nasjonal plan for utvikling av vindkraft på land.⁵⁹

Styrking av prosessuelle rettigheter er et viktig bidrag til effektiv gjennomføring av SP artikkel 27 og ILO-konvensjon 169, og etter NIMs syn vil gjennomføringen av den ovennevnte anbefalingen kunne bidra til å forebygge fremtidige konflikter.

En utfordring i slike saker er at det ofte er stor grad av ujevnhet i styrkeforholdet mellom partene. En slik asymmetri mellom reinbeitedistrikter på den ene siden, og store selskaper og staten på den andre siden, i prosesser med inngrepssaker kan ofte bli langvarige og kostbare. Det er viktig å vurdere hvordan den svake part i dette styrkeforholdet kan kompenseres gjennom rettshjelp og fordeling av saksomkostninger.

NIM vil videre trekke frem Norges menneskerettslige forpliktelser overfor sjøsamene, som omfattes av og er beskyttet gjennom kulturvernet i SP artikkel 27. Kommisjonen viser til uttalelse fra tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith om at «det må tas et ordentlig oppgjør med grov politisk svikt overfor sjøsamene, at retten til fisket bør lovfestes, og at sjøsamene bør gå rettens vei for å oppnå dette».⁶⁰

Kystfiskeutvalget (NOU 2008:5) konkluderte med at folk bosatt ved fjordene og langs kysten i Finnmark har rett til fiske i havet utenfor Finnmark. Utvalget la til grunn at grunnlaget for denne retten dels er historisk bruk og dels folkerettens regler om urfolk og minoriteter. I NIMs temarapport av 2016 anbefalte NIM, på lik linje med Kystfiskeutvalget, at sjøsamenes rett til fiske som en del av deres kulturutøvelse og basert på historiske fiske, bør lovfestes. NIM anbefalte også at sjøsamenes rett til deltakelse i bruk, styring og forvaltning av sitt materielle kulturgrunnlag må sikres bedre

---

⁵⁹ Temarapport, *Canary in the Coal Mine – Sámi Rights and Climate Change in Norway*, anbefaling nr. 3. Den foreslåtte nasjonale rammen for vindkraftutvikling fra Norges vassdrags- og energidirektorat i 2019 kan tjene som et grunnlag for dette initiativet (NR 12-2019, Forslag til nasjonal ramme for vindkraft).

⁶⁰ Rapport s. 578.

i lovverket, og at lovgivningen må sikre at planlagte inngrep i sjøsamiske rettigheter bli tilstrekkelig utredet.⁶¹

NIM har nylig anbefalt at statlige myndigheter bør identifisere og bøte på kunnskapshull knyttet til hvilke kumulative effekter både inngrep og klimaendringer har for det samiske folket.⁶²

5. Implementering av regelverk og konsultasjoner

Kommisjonens rapport viser at det i forvaltningen er manglende implementering av vedtatt politikk på det minoritetspolitiske feltet. Kommisjonen viser også til at det på enkelte områder er manglende implementering av lover og regelverk.⁶³ NIM vil peke på at det også er implementeringsgap mellom forvaltningens praksis og minoriteters og samers menneskerettigheter, som nedfelt i internasjonale konvensjoner og nasjonal lovgivning.

Kommisjonen nevner særlig manglende implementering av lover og regelverk som berører kommunale tjenester til skogfinner, kvener og samer. Kommisjonen anser at hovedutfordringen finnes på områdene språkopplæring og annen tjenesteyting innen oppvekst- og utdanningssektoren og helse- og omsorgssektoren.

NIM ønsker å peke på at det er implementeringsgap også på andre områder, for eksempel ved arealinngrep, og ved plikten til å sikre effektive konsultasjoner. Samtidig vil vi her poengtere myndighetenes ansvar når det gjelder både konfliktforebygging ved arealinngrep og iverksetting av lov og reguleringer.

Alle de ovennevnte områdene berører i stor grad det *kommunale myndighetsnivå*. Kommunene spiller en viktig rolle for å sikre realisering av samers og minoriteters rettigheter og menneskerettighetene generelt. Menneskerettighetskonvensjonene er like bindende for kommunene som for statlige myndigheter. Det følger av Grunnloven § 92 at «statens myndigheter» skal «respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter». Høyesterett har uttalt at «[g]runnlovsbestemmelsen retter seg mot statens myndigheter i videste forstand. Både Stortinget, regjeringen, kommunale og fylkeskommunale myndigheter, andre forvaltningsorganer og domstolene omfattes».⁶⁴ Dette betyr at kommunene må sørge for å oppfylle rettighetene som kan utledes av blant annet Grunnloven, SP artikkel 27, ØSK og BK.

---

⁶¹ Temarapport 2016 *Sjøsamenes rett til sjøfiske*.

⁶² Rapport *Canary in the Coal Mine - Sámi Rights and Climate Change in Norway*, s. 10.

⁶³ Rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen, dokument 19 (2022-2023) (heretter omtalt rapport) s. 658.

⁶⁴ HR-2022-401, avsn. 46.

NIM støtter kommisjonens forslag om at det bør igangsettes en gjennomgang av forvaltningen når det gjelder manglende etterlevelse regelverk på urfolks- og minoritetsfeltet.

NIM har også anbefalt at det foretas en evaluering av myndighetenes håndtering av Fosen-saken.

5.1. Konsultasjonsretten

Konsultasjonsretten er en grunnleggende faktor i implementeringen av samiske menneskerettigheter. Konsultasjonsretten sikrer ikke et bestemt resultat, men den sikrer en saksbehandling som inkluderer samisk deltakelse i beslutningsprosesser og som krever kunnskapsbaserte avgjørelser.

Kommunene, som menneskerettighetspliktssubjekt, må hensynta samiske interesser i konsultasjoner og vurdere konsekvensene av arealinngrep når det gjelder rettighetene til kulturutøvelse i henhold til SP artikkel 27. Kommuner med samiske næringsutøvere må ha tilstrekkelig ekspertise og ressurser til å kunne gjøre menneskerettslige vurderinger i egen arealplanlegging og arealdisposisjoner. I slike vurderinger må konsultasjoner stå sentralt.

Plikten til å konsultere gjelder for både statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter. Det følger av sameloven § 4-1 tredje ledd at lovens bestemmelser om konsultasjon gjelder i saker som er «knyttet til naturgrunnlaget for samisk kultur» når tiltak og beslutninger «planlegges iverksatt i tradisjonelle samiske områder», eller som «kan få virkning på samisk kulturutøvelse i tradisjonelle samiske områder».

Konsultasjonsretten er med andre ord ikke begrenset til situasjoner hvor et tiltak innenfor tradisjonelle samiske områder virker inn på naturgrunnlaget for samisk kultur, men gjelder også i tilfeller hvor tiltak utenfor tradisjonelle samiske områder kan få virkning på samisk materiell kulturutøvelse i tilstøtende tradisjonelle samiske områder. Når det gjelder inngrepssaker inngår ivaretagelsen av konsultasjonsretten i den samlede vurderingen av om SP art 27 er krenket.

NIM mener det er avgjørende at konsultasjonsbestemmelsene i sameloven praktiseres i henhold til lovens bokstav og de internasjonale reglene konsultasjonsretten er basert på. Konsultasjonsbestemmelsene i sameloven må følges opp av kommunene og disse må settes i stand til å ivareta kravene til konsultasjoner som følger av sameloven, SP artikkel 27, ILO-konvensjon 169, og UNDRIP.⁶⁵

Til slutt vil NIM vise til at kommisjonen påpeker at kvenske og skogfinske organisasjoner ikke opplever at deres medvirkning i politiske prosesser som angår dem er reell. Derfor er det nødvendig å formalisere medbestemmelse for nasjonale minoriteter.

---

⁶⁵ FNs erklæring om urfolks rettigheter.

Kommisjonen foreslår at regjeringen bør utrede et permanent rådgivende organ i saker om nasjonale minoriteter.⁶⁶ NIM støtter dette forslaget.

NIM mener at Stortinget bør etablere retningslinjer for gjennomføring av Stortingets egen konsultasjonsplikt. Dette kan aktualiseres der Stortinget gjør endringer i forslag som regjeringen, etter å ha gjennomført konsultasjoner, har fremmet for Stortinget.⁶⁷

6. Vold og overgrep

Vold og overgrep er et samfunnsproblem som er blitt viet stor oppmerksomhet i samiske samfunn de siste årene. NIM har tatt opp tematikken i 2018.⁶⁸ Kommisjonen tar opp at mange barn ble utsatt for nedverdiggende behandling, vold og overgrep på internatskolene, og gjør bruk av begrep som historisk traume.⁶⁹

Videre påpeker kommisjonen at de kommunale helse- og sosialtjenestene mangler samisk språk- og kulturkompetanse og at det er lite bevissthet i kommunene om pasienten/brukeren har samisk bakgrunn.⁷⁰ Et synlig hjelpeapparat med kunnskap om samisk språk og kultur er viktig for å forebygge og hindre vold og overgrep.

Myndighetene mottok flere anbefalinger fra rasediskrimineringskomitéen i 2019, blant annet knyttet til tematikk som vold mot samiske kvinner, rekruttering av samer i offentlige tjenester og rekrutteringen av kvalifiserte tolker.⁷¹

I regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021-2024 var 20 av de 82 tiltakene rettet mot samiske samfunn. Sametinget har utarbeidet en egen handlingsplan mot vold i samiske samfunn for perioden 2023-2025.

I Prop. 36 S (2023–2024) lanserer regjeringen flere tiltak mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner i samiske samfunn. Regjeringen vil blant annet

- styrke kunnskap og kompetanse på samisk og om samisk språk og kultur blant, ansatte i de offentlige tjenestene,
- bidra til å videreutvikle krisesentertilbudet til den samiske befolkningen,
- etablere et barnehustilbud for samiske barn i Finnmark,
- stimulere til utvikling og implementering av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner i kommuner med samisk befolkning og

---

⁶⁶ Rapport s. 656.

⁶⁷ NIMs årsmelding 2020, s. 34.

⁶⁸ Temarapport 2018 *Vold og overgrep i samiske samfunn*.

⁶⁹ Rapport s. 362-363.

⁷⁰ Rapport s. 381.

⁷¹ CERD/C/NOR/CO/23-24.

- igangsette mer forskning om vold og overgrep i samiske samfunn, herunder i reindriftssamiske samfunn.⁷²

NIM støtter disse tiltakene samt tiltakene som fremgår av Sametingets handlingsplan mot vold (2023-2025), herunder pkt. 7 om å sikre at samiske barn får et likeverdig tilbud på Barnehuset.

7. Avslutning

En grundig og samvittighetsfull behandling av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport vil kunne sette en internasjonal standard og fungere som et forbilde for andre stater i tilsvarende prosesser hvor menneskerettighetene til urfolk og nasjonale minoriteter er gjenstand for nasjonal gransking. NIM håper at denne rapporten og den politiske behandlingen av den vil styrke dialogen og bidra til økt forståelse mellom statlige myndigheter og minoritetssamfunnene og mellom majoritetssamfunnet og minoritetene.

Kunnskap om historisk urett og en erkjennelse av at dette har skjedd, vil kunne bidra til at historien ikke gjentar seg. Kommisjonens rapport føyer seg i rekken av grundige utredninger som inneholder flere tiltak som etter NIMs syn vil styrke realiseringen av flere menneskerettigheter.⁷³ Det viktige nå, er at de følges opp gjennom effektive og målrettede tiltak.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen
Assisterende direktør

Anders Einar Broderstad
Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.

---

⁷² Prop. 36 S (2023-2024) s. 126.

⁷³ NOU 2007:13, NOU 2008:5 og NOU 2016:18.